

WSTĘP

Po siedemnastu latach przekształceń społeczno-gospodarczych Polska zyskała opinię jednego z liderów reform ustrojowych wśród krajów Europy Środkowowschodniej, a jej gospodarkę określa się jako dojrzałą i rojącą nadzieję na dynamiczny rozwój. Oceny te świadczą o sukcesie. Należy jednak pamiętać, iż jego osiągnięcie wiązało się również z wieloma błędami popełnionymi w trakcie dokonywanych zmian, w efekcie których pojawiło się szereg negatywnych zjawisk, zarówno w sferze mikro, jak i makroekonomicznej.

Transformacja systemowa rozpoczęta na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych dwudziestego wieku była zmianą rewolucyjną, która doprowadziła do przeobrażenia wszystkich sfer gospodarki. Przejście z systemu gospodarki centralnie planowanej do gospodarki rynkowej możliwe było dzięki przeprowadzeniu szeregu fundamentalnych reform obejmujących sferę mikro i makroekonomiczną. Rozwiązania przyjęte w pakiecie stabilizacyjnym wywarły ogromny wpływ zarówno na przedsiębiorstwa, jak i całą gospodarkę.

W 1989 roku polska gospodarka obarczona szeregiem problemów dotyczących w zasadzie wszystkich bądź większości sfer działalności postawiona została w obliczu gwałtownych zmian otoczenia. Transformacja systemowa spowodowała, iż przekształceniom uległy warunki działalności przedsiębiorstw, które dotychczas funkcjonowały w otoczeniu gospodarki nakazowo-rozdziałowej. Podjęto szereg działań w celu uzyskania i utrzymania stabilizacji makroekonomicznej gospodarki oraz zasadniczej jej transformacji. W szczególności wymienić należy:

- uwolnienie cen,
- wprowadzenie wewnętrznej wymienialności złotego,
- wprowadzenie restrykcyjnej polityki budżetowej,
- reforma systemu podatkowego,
- zaostrzenie polityki pieniężnej,
- początek przebudowy systemu bankowego,
- zwiększenie samodzielności przedsiębiorstw,
- zniesienie administracyjnego rozdzielnictwa produktów, surowców i materiałów,

- liberalizacja handlu zagranicznego,
- zapoczątkowanie prywatyzacji,
- rozpoczęcie procesu demonopolizacji gospodarki,
- stworzenie podstaw rynku kapitałowego (powstanie WGPW).

Spowodowało to, że podmioty działające dotychczas warunkach centralnych nakazów i planów, braku samodzielności i odpowiedzialności ekonomicznej, trudności zaopatrzeniowych i braku konkurencji stanęły w obliczu trudnych wyzwań adaptacyjnych. Dlatego też, konieczne stało się przeprowadzenie radykalnych zmian we wszystkich wymiarach funkcjonowania gospodarki.

Zmiany te skutkowały zwiększeniem elastyczności polskiej gospodarki, ale równocześnie zwiększały jej odporność na szoki zewnętrzne. Otwarcie gospodarki spowodowało bowiem, iż stała się ona bardziej elastyczna, tak na korzystne, jak i niekorzystne zjawiska ekonomiczne zachodzące w gospodarkach światowych.

Wielkim wyzwaniem i sprawdzianem dojrzałości polskiej gospodarki stało się przystąpienie do Unii Europejskiej. Egzamin ten wypadł dla nas pomyślnie. Okazało się, że gospodarka jest dobrze przystosowana do działania w warunkach otwartego rynku i wiele przedsiębiorstw coraz lepiej radzi sobie z zewnętrznymi konkurentami.

Celem opracowania jest prezentacja efektów transformacji systemowej polskiej gospodarki. W monografii przedstawione zostaną aspekty dotyczące:

- infrastruktury edukacyjnej w Polsce (Kwiatkowski Eugeniusz, Roszkowska Sylwia, Infrastruktura edukacyjna w Polsce w okresie transformacji), obejmujące w szczególności analizę tendencji rozwojowych oraz analizę zróżnicowania regionalnego infrastruktury edukacyjnej,
- pasywnej polityki rynku pracy (Stasiak Jacek, Polityka rynku pracy wobec bezrobocia w Polsce), obejmujące finansowe formy łagodzenia skutków bezrobocia w postaci: zasiłków dla bezrobotnych, zapomóg z pomocy społecznej czy odszkodowań dla osób zwalnianych z pracy, a także ograniczania podaży siły roboczej, zatrudnianie pracowników na część etatu lub kilku pracowników na jeden etat w niepełnym wymiarze czasu pracy oraz zmniejszanie tygodniowego czasu pracy,
- skali niedopasowań strukturalnych na rynku pracy w Polsce w latach 1994–2004 w oparciu o indeksy niedopasowań (Kucharski Leszek, Myślińska Kamila, Poziom niedopasowań strukturalnych na rynku pracy w Polsce),
- zmian jakim podlegał polski system emerytalny w okresie transformacji, z uwzględnieniem wpływu podejmowanych decyzji na funkcjonowanie systemu, wskazanie jego słabych stron w połączeniu z próbą stwierdzenia, czy zostały one wyeliminowane w wyniku wprowadzenia 1 stycznia 1999 r. nowego systemu emerytalnego (Stachera Dorota, Polski system emerytalny – problemy i próby ich rozwiązywania w latach 1990–2006),

- innowacyjności polskiej gospodarki, ze szczególnym uwzględnieniem analizy jej potencjału innowacyjnego i aktywności innowacyjnej, a także uwarunkowań skutecznego włączenia się Polski do systemu gospodarki opartej na wiedzy (Dworak Edyta, Kasperkiewicz Witold, Aktywność innowacyjna polskiej gospodarki w okresie transformacji systemowej),
- działalności badawczo-rozwojowej, stanowiącej jeden z filarów procesu innowacyjnego, a w szczególności wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce na działalność badawczo-rozwojową polskich przedsiębiorstw (Donakowski Aleksander, Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w działalności B+R w Polsce jako kanał transferu technologii),
- tworzenia rynku venture capital w Polsce, diagnozy stanu obecnego i wskazania perspektyw jego rozwoju (Krawczyk Marzena, Venture Capital w Polsce – od okresu transformacji systemowej po dzień dzisiejszy),
- kosztów pracy z perspektywy mikroekonomicznej, a w szczególności wskazanie kierunków zmian struktury kosztów pracy (w tym płac) w przedsiębiorstwach oraz przyczyny zachodzących zjawisk w okresie poczynając od początków transformacji ustrojowej aż do momentu akcesji do Unii Europejskiej w przedsiębiorstwach przemysłowych dokonanej w oparciu o badania empiryczne (Krajewska Anna, Kaczorowski Paweł, Koszty pracy w przedsiębiorstwach przemysłowych w Polsce. Wyniki badań empirycznych),
- oceny kondycji finansowej przedsiębiorstw publicznych i prywatnych (w oparciu o wskaźniki rentowności, płynności i zadłużenia) obejmującą okres od 1990 do 2004 roku oraz określenie czy niesprywatyzowane przedsiębiorstwa rzeczywiście gorzej przystosowują się do mechanizmów rynkowych i tym samym osiągają gorsze wyniki finansowe (Stępiak-Kucharska Anna, Efektywność procesów prywatyzacyjnych dużych przedsiębiorstw przemysłowych w latach 1990–2004),
- oceny przemian, jakie zaszły w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego w Polsce, w tym identyfikację czynników, które najsilniej determinowały działania w sferze ochrony środowiska w Polsce (Dziubińska Małgorzata, Ochrona środowiska przyrodniczego w polskim przemyśle w okresie transformacji systemowej),
- programów restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w Polsce, determinujących zmiany w zakresie poziomu wydobycia, wydajności, zatrudnienia oraz zadłużenia (Kaczorowski Paweł, Gajewski Paweł, Górnictwo węgla kamiennego w Polsce w okresie transformacji),
- determinant procesów inflacyjnych w Polsce w okresie transformacji oraz określenia w jakim stopniu miały one charakter popytowy (Grabia Tomasz, Popytowe determinanty procesów inflacyjnych w polskiej gospodarce okresu transformacji),

- sytuacji wybranych krajów, które wstąpiły do Unii Europejskiej w 2004 roku: Polski, Czech i Węgier w kontekście wystąpienia kryzysu walutowego oraz pojawienia się wśród nich efektu zarazy oraz zbadanie za pomocą współczynnika presji walutowej czy kryzysy walutowe występują w danych krajach i czy gospodarki tych krajów podlegają integracji związanej z przynależnością do Unii Europejskiej wyrażającej się podobnym zachowaniem na bodźce zewnętrzne (Gawrońska-Nowak Bogna, Walerysiak Grzegorz, Schabek Tomasz, Zieliński Bartosz, Wskaźnik EMP jako sposób badania kryzysu walutowego i efektu zarazy w Polsce, Czechach i na Węgrzech w latach 1998–2005).

Stefan Krajewski,

Anna Stepniak-Kucharska